

ÖĞRETMEN MESLEKİ ÖĞRENMESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ: BİR DURUM ÇALIŞMASI*

AN ANALYSIS of FACTORS AFFECTING TEACHER PROFESSIONAL
LEARNING: A CASE STUDY

Gamze EMRE ERDEN***- Ali Çağatay KILINÇ**

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, öğretmen mesleki öğrenmesini etkileyen faktörlerin incelenmesidir. Nitel araştırma yöntemi ve durum çalışması deseninde tasarlanan bu çalışmaya, Karabük ilinde bulunan okullarda görev yapan toplam 32 öğretmen katılmıştır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmış ve içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Araştırma sonuçları öğretmen mesleki öğrenmesini etkileyen faktörlerin; okul müdürü, meslektaşlar, okul iklimi, okulun fiziki şartları, öğrencilerin sosyoekonomik ve sosyokültürel durumları, öğrencilerin öğrenme istekleri, öğretmenlerin motivasyonu ve öğrenme istekleri, kişisel faktörler, yaşadıkları ekonomik kaygılar ve mesleki tükenmişlik ile hizmet içi eğitimin kalitesi, mevzuat, ihtiyaç analizi eksikliği ve sağlıklı bir ödül mekanizması olduğunu göstermektedir.

* Bu makale 03.11.2021 tarihinde dergimize gönderilmiş; 10.11.2021 tarihinde hakemlere gönderilme işlemi gerçekleştirilmiş; 15.11.2021 tarihinde hakem raporlarının değerlendirilmesi sonucu yayın listesine dâhil edilmiş ve 20.12.2021 tarihinde yayınlanmıştır. Bu çalışma, Gamze Emre Erden'in Öğretmen Mesleki Öğrenmesini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Bir Durum Çalışması isimli yüksek lisans tezinden geliştirilerek üretilmiştir. Ayrıca çalışma, 18-21 Ekim 2021'de düzenlenen 5. Uluslararası Eğitim ve Değerler Sempozyumu'nda (ISOEVA – 2021) sözlü bildiri olarak sunulmasından sonra geri dönüşlerle beslenmesinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Makaleye atfı şekli; Gamze Emre Erden- Ali Çağatay Kılınç, Öğretmen Mesleki Öğrenmesini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Bir Durum Çalışması, *Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi*, Cilt/Sayı: 1-1 (2021), Karabük 2021, s. 1-29.

ISSN 2791-9900/e-ISSN 2822-2253, DOI: 10.7596/abbad.20122021.001

*** Bilim Uzmanı, Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı Şehit Mehmet Dinçel İlkokulu, Karabük, Türkiye, Orcid ID: 0000-0002-7585-8832

** Prof. Dr., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Karabük, Türkiye, çağataykilinc@karabuk.edu.tr, Orcid ID: 0000-0001-9472-578X

Bununla birlikte araştırma sonuçları, öğretmen mesleki öğrenmesinin öğretim sürecine etkilerinin; öğrencilerin farklılaşan ihtiyaçlarını karşılama, sınıfı etkili yönetme, yeni öğretim yöntem ve tekniklerini kullanabilme, teknolojiyi öğretim sürecine entegre etme, daha nitelikli bir öğretim yapma, yüksek öğrenci akademik başarısı sağlama ve öğrenciyle daha etkili bir iletişim kurma olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçları ilgili alanyazınla ilişkili bir biçimde tartışılmış ve bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, öğretmen mesleki öğrenmesi, nitel araştırma, durum çalışması

ABSTRACT

The purpose of this research is to uncover the factors that influence teacher professional learning. A total of 32 teachers working in schools located in Karabük province participated in this study, which was designed as a case study under qualitative research designs. Data were gathered via a semi-structured interview form and analysed through content analysis. Results revealed that the factors that influence teacher professional learning were: school principal, colleagues, school climate, physical conditions of schools, socio-economic and socio-cultural characteristics of students, students' learning aspirations, teachers' motivation to teach and their learning aspirations, personal factors related to teachers, economic concerns experienced by teachers and their burnout levels, the quality of in-service training, issues concerning legislation, the lack of need analysis and an effective reward mechanism. Results also illustrated that the effects of teacher professional learning on instructional processes were meeting students' diverse learning needs, managing classroom effectively, using new teaching methods and techniques, integrating technology effectively into teaching process, conducting a higher-quality instruction, achieving higher level of student academic success, and communicating well with students. Results were discussed in line with the existing literature and several suggestions were provided.

Keywords: Teacher, teacher professional learning, qualitative research, case study

Giriş

Eğitimde istenilen çıktılara ulaşabilmede temel unsurlardan biri öğretmendir¹. Öğretmenler hızlı değişimlerin ve gelişmelerin yaşandığı, bilginin her an güncellendiği ve kolay ulaşılabilir hale geldiği bir dünyada, 21. yy. çocuklarını geleceğe hazırlama çabası içindedirler². Öğrenmeye devam eden ve kendilerini geliştiren öğretmenlerin öğrencilere kaliteli eğitim ve öğretim sunmaları beklenmektedir³. Bu bakımdan mesleki öğrenme, öğretmenlerin öğretim sürecine ve bu süreçte gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin bakış açılarını değiştirmekte ve geliştirmektedir⁴. Öğretmenlerin lisans eğitimi sürecini etkin bir şekilde geçirmeleri, mesleki ve kişisel gelişimleri sürdürmeleri, meslek hayatına atılmalarıyla birlikte kurs, seminer, ikinci üniversite, lisansüstü eğitim gibi alanlara yönelerek kendilerini yetiştirmeleri onlardan beklentiler arasındadır⁵.

Yapılan araştırmalar öğretmen mesleki gelişimini sağlamak amacıyla gerçekleştirilen hizmet içi eğitim faaliyetlerine yeterli düzeyde katılımın sağlanamadığını ortaya koymaktadır⁶. Aynı zamanda bu faaliyetlerin belirlenen hedeflere ulaşabilme noktasında birtakım eksiklikleri olduğu gözlemlenmektedir⁷

Öğretmenlerin mesleki gelişimlerini sağlamak amacıyla belirli zaman dilimlerine hapsedilmiş, bir uzman tarafından verilen mecburi eğitimlerden vazgeçilerek farklı yöntem ve uygulamalardan faydalanılması gerekmektedir⁸. Mesleki gelişme kavramı, ortaya konulan yeni görüşler ve yaklaşımlar

¹ Ayşenur Büyükgöze Kavas ve Ash Bugay, “Öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitimlerinde gördükleri eksiklikler ve çözüm önerileri” Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2009, 1(25), s.13-21.

² Türkan Mustan, “Dünyada ve Türkiye’de öğretmen yetiştirme yeni yaklaşımlar” Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 2002, 29(29), s.115-127.

³ Süleyman Sadi Seferoğlu, “Öğretmen yeterlilikleri ve mesleki gelişim” Bilim ve Akıl Aydınlığında Eğitim Dergisi, 2004, 58, s.40-45.

⁴ Tracy Durksen, Robert Klassen and Lia Daniels, “Motivation and collaboration: The keys to a developmental framework for teachers’ professional learning” Teaching and Teacher Education, 2017, 67, p.53-66.

⁵ Linda Darling-Hammond, “Teacher quality and student achievement: A review of state policy evidence” Education Policy Analysis Archives, 2000, 8(1), p. 1-44.

⁶ Bayram, İ. ve Bıkmaz, F. (2019). Ders imecesi modeli ve modelin öğretmen mesleki gelişimine katkısı üzerine bir inceleme. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 52(2), 577-610.

⁷ Nilay Bümen, Alev Ateş, Esra Çakar, Gonca Ural ve Veli Acar, “Türkiye bağlamında öğretmenlerin mesleki gelişimi: Sorunlar ve öneriler” Milli Eğitim Dergisi, 2012, 42(194), s. 31-50.

⁸ Ertuğ Can, “Öğretmenlerin mesleki gelişimleri: Engeller ve öneriler” Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 2009, 7(4), s. 1618-1650.

doğrultusunda, öğretmenin istek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak okulda sürekli devam eden uzun soluklu bir sürece dönüşmüştür. Bu bakımdan, öğretmen mesleki gelişim programlarının sınıfta uygulanabilecek⁹, öğretime ve etkili öğrenci öğrenmesine katkı sağlayabilecek şekilde tasarlanması önemlidir¹⁰.

Öğretmenlerin öğrenme süreci yalnızca planlanan programlar ve faaliyetler bütünü olarak düşünülmemelidir. Öğretmenler okulda geçirdikleri her an yeni bilgiler edinerek öğrenmelerini sürdürebilmektedirler¹¹. Teneffüslerde öğrencilerle iletişim kurarken meslektaşlarla yapılan sohbet ve toplantılarda, veli görüşmeleri gibi pek çok durumda dahi öğretmenler mesleki açıdan öğrenmektedirler¹². Ayrıca okulda öğretmenler arasında olumlu bir iletişimin sağlanması, iş birliği içinde fikir alışverişinde bulunulması ve gerektiğinde yapılan öğretim uygulamalarını eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşılması öğrenme sürecini güçlendirmektedir¹³.

Alanyazında öğretmen mesleki öğrenmesi sürecinde okul müdürlerinin liderlik vasıfları, öğretmen motivasyonu, okulun sahip olduğu şartlar ve eğitim politikaları gibi pek çok faktör üzerinde durulmaktadır¹⁴. Örneğin bazı araştırmalar, okul müdürünün öğretmen öğrenmesinde önemli faktörlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır¹⁵. Okul müdürlerinin öğretimin niteliğini ve okul kalitesini artırmak amacıyla okulda güçlü bir iletişim ve iş birliği ortamı oluşturarak öğretmenlerin öğrenme süreçlerini desteklemeleri ve planlamaları

⁹ Nilay Bümen, Alev Ateş, Esra Çakar, Gonca Ural ve Veli Acar, a.g.e., 2012, s., 31-50.

¹⁰ Hilda Borko, "Professional development and teacher learning: Mapping the terrain" *Educational Researcher*, 2004, 33(8), p. 3-15.

¹¹ Sedat Gümüş, Çiğdem Apaydın ve Mehmet Şükrü Bellibaş, "Öğretmen mesleki öğrenme ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması" *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 2018, 9(17), s.107-124.

¹² Leigh Mesler Parise and James Spillane, "Teacher learning and instructional change: How formal and on-the-job learning opportunities predict change in elementary school teachers' practices", *The Elementary School Journal*, 2010, 110(3), p.323-346.

¹³ Xiao Cheng and Li-ying Wu "The affordances of teacher professional learning communities: A case study of a Chinese secondary school" *Teaching and Teacher Education*, 2016, 58, p. 54-67.

¹⁴ Erik Thoonen, Peter Sleegers, Frans Oort, Thea Peetsma and Femke Geijsel, "How to improve teaching practices: The role of teacher motivation, organizational factors, and leadership practices. *Educational Administration Quarterly*, 2011, 47(3), p.496-536.

¹⁵ Philip Hallinger, Moosung Lee and James Ko James Ko, "Exploring the impact of school principals on teacher professional communities in Hong Kong" *Leadership and Policy in Schools*, 2014, 13(3), p. 229-259.

beklenmektedir¹⁶. İlgili alanyazın incelendiğinde, öğretmen mesleki öğrenmesine etki eden bir diğer faktör olarak öğretmen motivasyonu göze çarpmaktadır. Mesleki öğrenme sürecinde hem öğretmenlerin hem de okul yöneticilerinin yüksek düzeyde motivasyon ve öğrenme isteğine sahip olmaları gerekmektedir¹⁷. Öğretmen mesleki öğrenmesini etkileyen başka bir faktör olarak okula özgü koşullar da vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, öğretmenlerin meslek hayatları boyunca öğrenerek gelişmeleri için okullara yeterli kaynak aktarımının sağlanması önemli görülmektedir¹⁸.

Ulusal alanyazın incelendiğinde konuya ilişkin yapılan çalışmalarda öğretmen mesleki gelişimi^{19,20,21} ve hizmet içi eğitim²² kavramları üzerinde daha fazla durulduğu görülmektedir. Bunun yanında öğretmenlerin yaşam boyu öğrenmesi^{23,24}, öğretmen nitelikleri²⁵, öğretmen geliştirme²⁶ ve mesleki öğrenme²⁷ konuları üzerinde çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Ancak öğretmen mesleki öğrenmesini etkileyen faktörlere ilişkin yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir²⁸.

Okullarda istenilen öğretim kalitesine ulaşma ve öğrenci başarısının artırılması noktasında en önemli unsurlardan biri öğretmen öğrenmesidir²⁹. Bu

¹⁶ Lijuan Li and Philip Hallinger, "Communication as a mediator between principal leadership and teacher professional learning in Hong Kong primary schools" *International Journal of Educational Reform*, 2016, 25(2), p.192-212.

¹⁷ Cheng ve Wu, 2016, a.g.e. ss. S.54-67.

¹⁸ Darling-Hammond, 2000, a.g.e., ss. 1-44.

¹⁹ Ahmet Bozak, Cevat Yıldırım ve Hasan Demirtaş, "Öğretmenlerin mesleki gelişimi için alternatif bir yöntem: Meslektaş gözlemi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2011, 12(2), s.65-84.

²⁰ Nilay Bümen, Alev Ateş, Esra Çakar, Gonca Ural ve Veli Acar, a.g.e., 2012, s., 31-50.

²¹ Ertuğ Can, a.g.e., 2019, ss.1618-1650.

²² Özgen Korkmaz ve Buket Demir, "MEB Hizmet içi eğitimlerinin öğretmenlerin bilgi ve iletişim teknolojilerine ilişkin tutumlarına ve bilgisayar öz-yeterliklerine etkisi" *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2012, 2(1), s.1-18.

²³ İlke Evin Gencil, "Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme yeterliklerine yönelik algıları" *Eğitim ve Bilim*, 2013, 38(170), s.237-252.

²⁴ Fikriye Yaman ve Taha Yazar, "Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin incelenmesi: Diyarbakır ili örneği" *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2015, 23(4), s.1553-1566.

²⁵ Serdarhan Musa Taşkaya, "Nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin öğretmen adaylarının görüşlerine göre incelenmesi" *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012, 1(33), s. 283-298.

²⁶ Ertuğ Can, a.g.e., 2019, ss. 1618-1650.

²⁷ Sedat Gümüş, Çiğdem Apaydın ve Mehmet Şükrü Bellibaş,, 2018, a.g.e., ss. 107-124.

²⁸ Volkan İnceçay, "Öğretmenlerin profesyonel öğrenmesine etki eden faktörlerin incelenmesi" (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul, 2007.

²⁹ Erik Thoonen, Peter Slegers, Frans Oort, Thea Peetsma and Femke Geijsel,, 2011, a.g.e. ss. 496-536.

bağlamda öğretmenlerin meslek yaşamları boyunca kendilerini yenilemeleri, bilgi eksikliklerini gidermeleri ve değişime ayak uydurarak kendilerini kişisel ve mesleki açıdan geliştirmeleri beklenmektedir. Bu çalışmadan elde edilecek bulgular, öğretmen mesleki öğrenmesini etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve bu faktörlerin öğrenme süreci üzerindeki etkilerinin incelenmesi noktasında öğretmen, okul yöneticileri ve tüm paydaşlar için önemli bir veri kaynağı olabilir. Bu bağlamda mevcut araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- a) Mesleki öğrenme sürecini etkileyen faktörler nelerdir?
- b) Mesleki öğrenme sürecinin öğretim sürecine etkileri nelerdir?

Öğretmen Mesleki Öğrenmesi

Öğretmen mesleki öğrenmesi, öğretmenlerin meslek hayatları boyunca devam eden bir süreçtir³⁰. Öğretmenler zaman içinde edindikleri tecrübeler, meslektaşları ile paylaşımları ve öğretim sürecinde yaşadıkları her bir detay ile mesleki öğrenmelerini gerçekleştirmektedirler³¹. Öğretmen mesleki öğrenmesinin öğretimin niteliğini artırmadaki rolü son yıllarda alanyazında tartışılan hususlardan biridir³². Her geçen gün öğretime ilişkin farklı bakış açıları ve yeni yaklaşımlar ortaya konulmaktadır ve bu durum karşısında öğretmenlerin öğrenmeye ve gelişime meslek hayatları süresince açık ve istekli olmaları beklenmektedir³³.

Mesleki gelişim ve öğretmen öğrenmesi sürecine yönelik yaklaşımlar yıllar içinde değişim göstermiş ve farklı bakış açıları ortaya konulmuştur. Geleneksel olarak öğretmen mesleki gelişimi toplantı, seminer gibi etkinliklere katılımı gerçekleşen dışsal bir süreç olarak algılanmaktaydı³⁴. Ancak son yıllarda mesleki gelişim süreci; devamlılık esası üzerine inşa edilen, öğretmenler arası paylaşım ve iş birliğine dayalı, belirli bir yer ve zamanla sınırlanmayan, okullarda her an gerçekleştirilebilen faaliyetler olarak ele alınmaktadır³⁵. Öğretmenler, bireysel ve mesleki gelişimleri için planlanan kurs ve konferans gibi birtakım faaliyetlerle ya

³⁰ Cheng ve Wu, 2016, a.g.e. ss. 54-67.

³¹ Sally Zepeda, "Professional development: What works (2. Ed.)", Routledge, New York, 2012.

³² Motoko Akiba, "Measuring teachers' professional learning activities in international context. In G. K. Letendre & A. W. Wiseman (Eds.), Promoting and sustaining a quality teacher workforce", Emerald, Bingley, 2015, pp. 87-110.

³³ MEB, "Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri", 2017a. <https://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmenlik-mesleği-genel-yeterlikleri/icerik/39> adresinden erişim sağlanmıştır.

³⁴ Bekir Özer, "Öğretmenlerin mesleki gelişimi" İçinde A. Hakan (Ed.), Öğretmenlik mesleki bilgisi alanındaki gelişmeler. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir, 2008, ss. 195-216.

³⁵ Vivienne Collinson and Yumiko Ono, "The professional development of teachers in the United States and Japan" *European Journal of Teacher Education*, 2001, 24(2), p. 223-248.

da günlük çalışma rutini içinde mesleki öğrenmelerini gerçekleştirebilmektedirler³⁶. Bu bakımdan mevcut çalışmada öğretmen mesleki öğrenmesi hem öğretmenlerin katıldıkları klasik hizmet içi eğitimler hem de okulda öğretmenler arasında gerçekleşen etkileşimlere dayalı olarak ortaya çıkan öğrenme olanakları bağlamında ele alınmaktadır. Bu bağlamda mesleki öğrenme, daha geniş bir zaman dilimine dayandırılmış, okuldaki gündelik yaşama entegre olmuş, okul kültürüne içkin hale gelmiş, sürdürülebilir okul tabanlı mesleki gelişim olanaklarına göndermede bulunmaktadır^{37,38}.

Yapılan bazı çalışmalar, öğretmenlerin sınıf ortamında kendi deneyimleriyle gerçekleştirdikleri öğrenmelerin, öğretim sürecine önemli katkı sağladığını ortaya koymaktadır³⁹. Mesleki öğrenme sürecinde öğretmenler arasındaki iletişimin güçlü olması, öğretmenlerin birbirlerini destekleyerek paylaşımlarda bulunmaları, yalnızca okulda değil, okul dışında da mesleki açıdan öğrenmeye devam etmeleri önemli görülmektedir⁴⁰. Öğretmenlerin birlikte okuma faaliyetleri gerçekleştirmeleri ve birbirlerine çeşitli kitap, dergi gibi kaynak tavsiyelerinde bulunarak bir arada değerlendirmeler yapmaları mesleki öğrenme açısından faydalı olabilmektedir⁴¹. Aynı zamanda öğretmenlerin meslektaşlarını gözlemleyerek yapılan öğretime ilişkin fikir beyan etmeleri, öneriler sunmaları ve düzenlenen toplantılarda görüş alışverişinde bulunmaları mesleki öğrenme sürecinin etkililiğini artırmaktadır⁴².

YÖNTEM

Desen

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi ve durum çalışması deseninde tasarlanmıştır. Nitel araştırmalarda; belirlenen konuya dair gözlemler, olayın meydana geldiği çevrede gerçekleşmekte, gözlem esnasında her durum detaylı olarak incelenmekte, irdelenmekte ve elde edilen veriler çözümlenerek yorumlanmaktadır⁴³. Durum çalışması ise karmaşık olayların ya da durumların

³⁶ Laura Desimone, "Improving impact studies of teachers' professional development: Toward better conceptualizations and measures" *Educational Researcher*, 2009, 38(3), p.181-199.

³⁷ Ralph Putnam and Hilda Borko, "What do new views of knowledge and thinking have to say about research on teacher learning?" *Educational Researcher*, 2000, 29(1), p. 4-15.

³⁸ Erik Thoonen, Peter Slegers, Frans Oort, Thea Peetsma and Femke Geijsel, a.g.e., ss. 496-536.

³⁹ Ralph Putnam and Hilda Borko, 2000, a.g.e. ss. 4-15.

⁴⁰ İlknur Bayram ve Fatma Bıkmaz, a.g.e., s. 577-610.

⁴¹ Cheng ve Wu, 2016, a.g.e. ss. 54-67.

⁴² Hilda Borko, Jennifer Jacobs and Karen Koellner, "Contemporary approaches to teacher professional development. In P. Peterson, E. Baker & B. McGaw (Eds.), *International encyclopedia of education*" 2010, Elsevier, Oxford, pp. 548-556.

⁴³ Şener Büyüköztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz ve Funda Demirel, *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 2008, Pegem Akademi Ankara.

detaylı incelenmesi, irdelenmesi ve anlamlandırılması sürecinde kullanılan desenlerden biridir⁴⁴. Durum çalışması, bireysel, toplumsal, politik pek çok durumun araştırılmasında kullanılabilmekte ve diğer tekniklere kıyasla daha kapsamlı veri elde edilmesini sağlamaktadır⁴⁵.

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın katılımcıları, 2020-2021 öğretim yılında Karabük ilinde farklı okul türlerinden ve farklı branşlardan toplam 32 öğretmenden oluşmaktadır. Katılımcılar amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme ve kolay ulaşılabılır örnekleme yöntemleri kullanılarak belirlenmiştir. Katılımcıların 27'si kadın ve 5'i erkektir. Katılımcılar farklı branş, kıdem yılları ve yaş gruplarından belirlenmiştir. Katılımcılar 25-50 yaş aralığındadır. Katılımcılardan 12'sinin kıdemi 2 ile 10 yıl arasında, 17'sinin 10 ile 20 arasında değişmektedir. 3'ünün ise 25 yıl ve üzerinde kıdemi bulunmaktadır. Ayrıca katılımcı çeşitliliğini artırmak amacıyla farklı branşlardan (din kültürü ve ahlak bilgisi, İngilizce, bilgisayar, fen, matematik, teknoloji tasarım, okul öncesi, resim, sınıf öğretmeni) öğretmenlerle görüşmeler yapılmış ve bu sayede detaylı veriye ulaşmak amaçlanmıştır. Örneklemin belirlenmesi sürecinde kolay ulaşılabılır örneklemeden de yararlanılmıştır. Kolay ulaşılabılır örnekleme; araştırma sürecinde katılımcılara hızlı ve kolay ulaşabilmeyi sağlamaktadır. Bu sayede araştırma sürecinde ulaşılması kolay bir örneklem belirlenerek zaman kazanılmakta ve maliyet azalmaktadır⁴⁶.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme; görüşme öncesinde hazırlanan soruların yanı sıra görüşme esnasında duruma göre daha detaylı bilgi edinebilmek amacıyla tamamlayıcı soruların katılımcılara yöneltilmesiyle gerçekleştirilir. Bu görüşme tekniği, araştırmacıların esnek davranabilmesi ve görüşmenin katılımcıların cevaplarına göre şekillendirilebilmesi nedeniyle eğitim araştırmalarında sıklıkla kullanılmaktadır⁴⁷. Görüşme formunun hazırlanması sürecinde ilgili alanyazın taranmıştır. Formda kişisel bilgi formu ile araştırmanın

⁴⁴ Şenay Ozan Leymun, Ferhan Odabaşı ve Işık Kabakçı Yurdakul, "Eğitim ortamlarında durum çalışmasının önemi" *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2017, 5(3), p. 369-385.

⁴⁵ Robert Yin, "Case study research: Design and methods", Sage, London, New Delhi, 2003.

⁴⁶ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, "Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri" Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

⁴⁷ Abbas Türnüklü, "Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: görüşme" *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2000, 24(24), s. 543-559.

amacına uygun olarak belirlenen dört temel soru ve her bir soruya ilişkin tamamlayıcı sorular yer almıştır.

Görüşme formunda belirlenen soruların araştırmanın amacına uygunluğuna ve anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir. Bu bağlamda hazırlanan görüşme form taslağının incelenmesi amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Form hakkında görüşüne başvurulacak uzmanların belirlenmesinde, öğretmen mesleki öğrenmesi üzerine çalışmalar yapmış olmak ölçüt olarak belirlenmiştir. Görüşme formu taslağı, belirlenen ölçüt doğrultusunda farklı üniversitelerin Eğitim Bilimleri Bölümünde görev yapan üç öğretim üyesine ulaştırılmıştır. Uzmanların dönütlerine dayalı olarak form üzerinde bazı düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca taslağın son hali kullanılarak iki öğretmenle görüşme yapılmış ve soruların anlaşılabilirliğine yönelik öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Bu uygulamayla birlikte form son halini almıştır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanma süreci Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu ile Karabük İl Millî Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınarak başlamıştır. Araştırma izni alındıktan sonra, görüşme yapılacak öğretmenler ile telefon görüşmesi yapılarak araştırmaya dair bilgi verilmiş, görüşmenin yapılacağı tarih ve saatler belirlenmiştir. Görüşmeler katılımcıların uygun gördüğü mekânlarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeye başlamadan önce, katılımcılara kişisel bilgilerin paylaşılmayacağı, görüşme esnasında elde edilen verilerin yalnızca araştırma için kullanılacağı ifade edilmiştir. Katılımcılara K1, K2 şeklinde kod isimler verilmiştir. Görüşme esnasında ses kaydı yapılabilmesi için katılımcılardan izin alınmıştır. Katılımcıların kendilerini rahat hissedebilmeleri için samimi bir ortam oluşturulmuş ve diledikleri zaman görüşmeyi bitirebilecekleri kendilerine ifade edilmiştir. Görüşme esnasında ses kaydının yanı sıra görüşme formu üzerinde çeşitli notlar alınmıştır. Görüşmeler 20 ile 50 dakika arasında sürmüştür.

Veri Analizi

Bu araştırmada; görüşmeler esnasında alınan ses kayıtları ile görüşme formu üzerine alınan notlar yazıya aktarılmış ve bunlar içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi, verilerin derinlemesine incelenmesi, benzerliklerin göz önünde bulundurulması kod ve temaların oluşturulması ve anlamlı hale getirilerek okuyucuya sunulmasına yönelik bir süreçtir⁴⁸. Mevcut araştırmada, görüşmelerden elde edilen ve yazıya aktarılan veriler dikkatli bir şekilde okunarak incelenmiş ve kodlara ayrılmıştır. Oluşturulan kodlar, aralarındaki benzerlik ve ilişkiler göz önünde bulundurulması temalar altında birleştirilmiştir. Bulgular gerekli görülen noktalarda katılımcıların görüşlerinden

⁴⁸ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, 2013, a.g.e. ss.89-96.

yapılan doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Ayrıca mevcut araştırmanın inandırıcılığını, aktarılabirliğini, tutarlılığını ve teyit edilebilirliğini sağlamak amacıyla bazı stratejilerden yararlanılmıştır.

İnandırıcılık

Nitel araştırmalarda inandırıcılık; araştırmacının verileri toplama sürecinde, çalışma grubunun bulunduğu ortamda vakit geçirmesi ve grubun yapısı, olaylara yaklaşımı, fikirleri ve kültürleri hakkında detaylı bilgi edinmesiyle sağlanabilmektedir⁴⁹. Bu bağlamda veri toplama sürecinde katılımcıların bulunduğu ortamlarda uzun süre vakit geçirilerek katılımcıların kendilerini rahat hissedebilmeleri sağlanmıştır. Görüşmeler katılımcıların uygun buldukları zaman diliminde ve tercih ettikleri ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler olabildiğince uzun tutulmuş ve derinlemesine veri toplamak amaçlanmıştır. Görüşme esnasında alınan ses kaydı yazıya aktarılmış ve elde edilen ham veriler katılımcılarla paylaşılarak eklemek ya da çıkarmak istedikleri noktalar olup olmadığı sorulmuştur. Bu sayede katılımcı teyidi mekanizması harekete geçirilerek verilerin katılımcılar tarafından kontrolü sağlanmıştır⁵⁰.

Aktarılabirlik

Aktarılabirlik, araştırmanın sonucunun başka çalışmalarda da kullanılabilirliğinin ve genellenebilirliğinin sağlanmasıdır⁵¹. Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubu amaçlı örneklem yöntemlerinden yararlanılarak belirlenmiştir. Görüşme öncesinde katılımcılarla iletişime geçilmiş, kendilerine gerekli bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcılarla uygun tarih, saat ve mekânlarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmenin hemen öncesinde ses kaydı için izin istenmiştir. Katılımcıların tamamı ses kaydına izin vermiştir. Daha sonra yazıya aktarılan görüşmeler, katılımcı teyidi alınarak düzenlenmiş ve tamamlanmıştır. Araştırma sürecine dair tüm bilgiler detaylı olarak sunulmuş ve bu şekilde çalışmanın aktarılabir olması sağlanmaya çalışılmıştır.

Tutarlık

Tutarlığın sağlanabilmesi amacıyla araştırmanın her bir aşaması detaylı olarak açıklanmalı ve tekrar edilebilir olmalıdır⁵². Mevcut araştırmada, araştırmanın her bir aşaması detaylı olarak kayıt altına alınmış ve notlar

⁴⁹ Hatice Başkale, "Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi" Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 2016, 9(1), s. 23-28.

⁵⁰ Hatice Başkale, 2016, a.g.e. ss. 23-28.

⁵¹ Matthew Miles and Michael Huberman, "Qualitative data analysis", 1994, Sage, London, New Delhi.

⁵² Gökhan Arastaman, İnci Öztürk Fidan ve Tuncer Fidan, "Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik: Kuramsal bir inceleme", Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2018, 15(1), s. 37-75.

tutulmuştur. Ayrıca tutarlığın sağlanabilmesi amacıyla oluşturulan tema ve kodlar, mevcut araştırma konusu üzerine çalışmalar gerçekleştirmiş uzmanlarla paylaşılmış ve görüşleri alınmıştır.

Teyit Edilebilirlik

Araştırmaların teyit edilebilirliğini sağlamak amacıyla kullanılan yöntemlerden biri, dış uzman denetimidir. Uzman görüşüne başvurulması, araştırmanın verilere dayalı olarak gerçekleştirildiğinin teyit edilmesini sağlamaktadır⁵³. Bu doğrultuda mevcut araştırmada görüşme formunun oluşturulması, elde edilen ham verilerden yola çıkılarak kod ve temaların belirlenmesi ve verilerin kategorize edilmesi süreçlerinde uzman görüşüne başvurulmuştur. Ayrıca araştırma esnasında verilerin toplanması ve analizi aşamaları detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

BULGULAR

Mesleki Öğrenme Sürecini Etkileyen Faktörler

Okula İlişkin Faktörler

Okul müdürü

Katılımcılar, öğretmen mesleki öğrenmesini etkileyen en önemli faktörün okul müdürü olduğunu belirtmektedirler. Öğretmenler; okul müdürlerinin destekleyici tavırlarının ya da olumsuz tutumlarının mesleki öğrenme süreçlerini etkilediğini vurgulamışlardır. Buna göre öğretmenlere destek olan, rehberlik eden, onları bürokratik birtakım işlerle yormak yerine mesleki gelişimleri için zaman yaratan ve bu konuda onları cesaretlendiren okul müdürlerinin öğretmen mesleki öğrenmesine katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Yüksek lisansını tamamlayan bir öğretmenin konuya ilişkin görüşü şu şekildedir: “*Ben bir sınıf öğretmeni olarak yüksek lisans yaparken, okul müdürüm derslerimin ayarlanması noktasında destek olmasaydı öğrenmemi sürdüremezdim. Mesleki öğrenmemi gerçekleştiremeyecektim. Okul yöneticilerinin öğretmenin dersleri ayarlamak gibi kendi özelinde istekleri varsa destek olması önemlidir.*” (K10). Öte yandan müdürleri tarafından desteklenen ve motive edilen öğretmenler okullarında mutlu olduklarını ve derslerini daha büyük bir istekle işlediklerini belirtmişlerdir. Bu konuda deneyimlerini paylaşan bir öğretmenin ifadeleri şöyledir: “*Mesela benim ilk atandığım okuldaki müdür, öğretmenlerini mutlu etmeye çalışıyordu. Bizleri prosedürlerle çok fazla yormuyordu. Bu bizim mutlu bir şekilde derse girmemizi sağlıyordu. Ben bu okulda çok mutluydum.*” (K17). Okul müdürlerinin olumsuz tutum ve davranışlarda buldukları ve öğretmenler üzerinde tahakküm kurma çabası içinde oldukları durumlarda ise öğretmen öğrenmesi sekteye uğramakta ve bu durum öğretim kalitesinde düşüşe neden olmaktadır. Okul müdürlerinin olumsuz

⁵³ Gökhan Arastaman, İnci Öztürk Fidan ve Tuncer Fidan, 2018, a.g.e. ss. 37-75

tavırları nedeniyle öğretmenlerin öğrenme isteklerinde azalma meydana geldiğini ifade eden bir öğretmenin görüşleri şöyledir: *“Okulda meslektaşlar ya da okul idaresiyle sorun yaşadığımızda bu durum öğrenmeyi arka plana atıyor. İdareci katkı sağlıyorsa daha çok öğrenirsin. Aksi halde isteğin kalmıyor.”* (K21). Tüm katılımcıların ortak görüşü okul müdürünün öğretmenlere yönelik destekleyici tavrının, olumlu yaklaşımının ve iletişiminin öğretmen mesleki öğrenmesi sürecinde en önemli faktörler arasında olduğu yönündedir. Öğretmenlerin okul müdürlerinden destek ve mesleki gelişim hususunda rehberlik beklemedikleri görülmektedir. Aynı zamanda bazı öğretmenler özellikle müdürlerin adil ve anlayışlı olmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Meslektaşlar

Katılımcılar; mesleki öğrenme sürecinde meslektaşların etkili unsurlardan biri olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar, birlik ve beraberliğin olduğu, bilgi ve becerilerin paylaşıldığı, öğretim sürecinde karşılaşılan problemlere dayanışma içinde çözüm yollarının bulunduğu okullarda, öğretmen niteliklerinde ve öğrenci akademik başarısında artış görülebileceğini ifade etmişlerdir. Bir katılımcı meslektaş iş birliğinin mesleki öğrenme bakımından önemine şu sözleriyle vurgu yapmaktadır: *“Okulda bazen birimizin aklına gelmeyen diğerinin aklına geliyor ve birbirimizle paylaşıyoruz. Böylece birbirimizden öğrenmiş oluyoruz.”* (K2). Öğretmenler arasında güçlü ilişkilerin ve iş birliğinin kendileri için önemli olduğu belirten bir katılımcının görüşleri ise şöyledir: *“Bazen çocukların davranışlarını ve bu davranışların arkasında yatan sebepleri anlama konusunda yardımlaşabiliyoruz öğretmenlerle. Derslerle ilgili uygulama ve fikir paylaşımı yapabiliyoruz. Bu bazen şans olabiliyor.”* (K17). Katılımcılar, mesleki öğrenme yollarından biri olarak nitelendirdikleri meslektaş iş birliğinin gerçekleşmediği durumlarda öğrenme süreçlerinin olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir. Meslektaşlar arasında olumsuz ilişkilerin öğretmen öğrenmesi üzerindeki etkilerine ilişkin bir başka görüş şu şekildedir: *“Okuldaki negatif öğretmenler bu süreci olumsuz etkileyebiliyor. Negatiflik sanki tüm okula yayılıyor. Meslekten dahi soğutabiliyor bu durum.”* (K18). Bazı katılımcılar öğretmen arkadaşlarının kendilerine pek çok şey öğrettiğinden bahsederken bir grup öğretmen ise okullarda meslektaşlarıyla yaşadıkları problemleri dile getirmişlerdir. Meslektaşlar arasındaki sorunlar nedeniyle tayin isteyeceklerini belirten öğretmenler olduğu gibi, çalıştıkları kuruma gitme isteklerinin azaldığını ve meslekten soğuduklarını ifade eden öğretmenler de olmuştur. Tüm bu nedenlerle meslektaşlar arasındaki iş birliği ve iletişimin öğretmen mesleki öğrenme sürecini etkilediği anlaşılmaktadır.

Okul iklimi

Katılımcılar, okulda huzur ortamının sağlanmasının ve okulun tüm paydaşları arasında güçlü ilişkiler bulunmasının, mesleki öğrenme açısından önemli olduğunu vurgulamışlardır. Öğretmenler, birbirlerini destekleyen ve

dayanışma içinde hareket eden öğrenci, öğretmen, veli, okul müdürü ve diğer okul üyelerinin olumlu bir okul iklimi meydana getirdiğini ve bu durumun mesleki öğrenme süreçlerine katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Okul ikliminin mesleki öğrenme sürecindeki önemine ilişkin bir katılımcı görüşü doğrudan alıntılanmıştır: “*Küçük bir okulda çalışıyorum ve öğretmen sayısı az. Aramızda olumlu ilişkiler var. Mesela ben mesleki gelişim faaliyetlerini gördükçe onlara bildiriyorum. Okulda yaş ortalaması da yüksek olunca bana kalıyor bu. İsterdim ki bir öğretmen arkadaşım da bu etkinlikleri bana bildirsın, teşvik etsin. Bu bana iyi gelirdi.*” (K11). Okuldaki birlik, dayanışma ve huzur ortamının önemi üzerine bir başka katılımcının doğrudan alıntılanan görüşü önemlidir: “*Okulda öğretmenler arasında çekememezlik, hasetlik, anlaşmazlık olduğu durumlarda, başarı, motivasyon ve mesleki öğrenme düşük düzeyde olacaktır. Birlikte hareket edilen ve dayanışmanın olduğu okullarda en iyi birbirimizden öğreniyoruz. Bu sebeple okulda dayanışma ve huzur ortamı olmalı.*” (K11). Katılımcılar, olumsuz okul ikliminde yaşadıkları problemler sebebiyle motivasyonlarının düştüğünü ve ne öğrenmeye ne de öğretmeye dair bir isteklerinin kaldığını ifade etmişlerdir. Katılımcılar, öğretmen mesleki öğrenmesinde okul ikliminin önemli faktörlerden biri olduğunu ifade etmişlerdir. Buna göre güçlü okul iklimlerinde öğretmenler, öğrenciler, okul müdürü ve diğer okul üyeleri arasında olumlu ilişkilerin olduğu düşünüldüğünde, mesleki öğrenme açısından öğretmenlerin görev yaptıkları okulun ikliminin önemli bir unsur olarak öne çıktığı anlaşılmaktadır.

Okulun fiziki şartları

Katılımcılar, okulun fiziki şartlarının mesleki öğrenme süreçlerinde etkili olduğunu vurgulamışlardır. Katılımcılar laboratuvarlar, bilgisayar sınıfları, spor salonları gibi tüm unsurların öğrenci ve öğretmen öğrenmesini etkilediğini ifade etmişlerdir. Okullardaki fiziki şartlar nedeniyle yaşadıkları problemlere ilişkin olarak bir katılımcı görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: “*Okulun eksiklerini gidermek için promosyonları ya da eğitim öğretim ödeneklerini kullanıyoruz. Perde alıyoruz, dolap alıyoruz. Bu da bizi olumsuz etkileyebiliyor. Merkezde bu imkânlar çok daha rahat oluyor. Mesela bizim laboratuvarımız yok, deney yapmakta zorlanıyoruz. Deney malzemelerini evlerden bulmaya çalışıyoruz.*” (K23). Öğretmenler öğrendikleri bilgi ve becerileri sınıflarında kullanmak istemektedirler. Bu nedenle, öğretmenlerin öğrendikleri yöntem ve teknikleri etkin bir biçimde kullanabilmeleri için okulun fiziki şartlarının elverişli olması gerektiği söylenebilir.

Öğrenciye İlişkin Faktörler

Sosyoekonomik ve sosyokültürel durum

Öğretmenler mesleki öğrenme sürecini etkileyen bir diğer faktörün öğrencilerin sosyoekonomik durumu olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar, velilerin sosyal ve kültürel düzeyleri ile ekonomik durumlarının öğrencilerin akademik başarısını etkilediği kadar öğretmenlerin mesleki öğrenmesi üzerinde de etkili olduğunu vurgulamışlardır. Öğretmenler, sosyoekonomik açıdan

dezavantajlı öğrencilerin materyal eksiklikleri, derse ilgisizlikleri, öğrenmeye isteksiz oluşları gibi durumların öğretimin etkili bir şekilde sürdürülmesi önünde engel oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Görev yaptığı bölge nedeniyle bu tür sorunlarla sıklıkla karşılaşan bir öğretmenin konuya ilişkin aşağıda alıntılanan görüşleri önemli görülebilir: “*Sosyoekonomik durumları sıkıntılı olan öğrencilerim çok. Eflani’deyim. Öğrencilerin velileri köy işleriyle ilgileniyor. Çocukları da ileride o işleri devam ettirsin istiyorlar. Ağırıklı ormancılık işleri. Öğrencilere sorduğumda onlar da ormancı olacağım diyor. Benim öğrencilerimin şu an mesela üniversite hedefi yok, örnek alacakları kimse yok. Bu sebeple öğrenmeyi, gelişmeyi çok fazla istemiyorlar. Bu beni de etkiliyor.*” (K21). Aynı zamanda öğretmenler ailelerin sosyokültürel düzeylerinin mesleki öğrenmelerini dolaylı yoldan etkilediğini belirtmişlerdir. Sosyokültürel düzeyleri düşük olan ailelerin çocuklarıyla daha az ilgilendiklerini belirten öğretmenler, sosyokültürel düzeyleri yüksek olan ailelerin ise çocuklarıyla daha çok ilgilendiklerini, dolayısıyla bu öğrencilerin derslere ilgilerinin daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler, öğrenmeye istekli öğrencilere daha etkili bir öğretim yapabilmek amacıyla mesleki öğrenmelerini sürdürmeleri gerektiğini vurgulamışlardır.

Öğrenme isteği

Katılımcılar, öğrencilerin öğrenme isteklerinin öğretmen mesleki öğrenmesini etkilediği ifade etmişlerdir. Öğretmenler, öğrencilerin öğrenmeye istekli olmalarının ve öğrenmeyi talep etmelerinin kendilerini geliştirmeye ve öğrenmeye teşvik ettiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar, derse hazırlıklı gelen, araştırmalar yapan ve sorgulayan öğrencilerin, kendilerini mesleki öğrenmeye noktasında güdülediğini vurgulamışlardır. Aynı zamanda öğrenmeye isteksiz ve derse ilgisiz öğrencilerin, öğretmenlerin motivasyonlarını düşürdükleri ve mesleki gelişimlerini olumsuz yönde etkiledikleri de elde edilen bir diğer bulgudur. Katılımcılar, öğrencilerin ilgilerini çekebilecek birtakım faaliyetleri araştırıp öğrenerek derslerinde uygulamaya çalıştıklarını; ancak öğrencilerinden öğrenmeye dair bir istek göremediklerinde tüm motivasyonlarını kaybettiklerini ifade etmişlerdir.

Öğretmene İlişkin Faktörler

Motivasyon

Katılımcıların ortak görüşü, motivasyonun öğretmen mesleki öğrenmesinde etkili faktörlerden biri olduğu yönündedir. Katılımcılar, motivasyonlarının düşük olduğu durumlarda kendilerinde mesleki gelişimlerini sürdürececek gücü bulamadıklarını belirtmişlerdir. Motivasyonlarını etkileyen pek çok unsuru ifade eden öğretmenler genel olarak; okul müdürü, meslektaşlar, aile, öğrenciler gibi unsurları öne sürmüşlerdir. Konuya ilişkin olarak bir katılımcı sunuları ifade etmiştir: “*Benim daha önce çalıştığım okul çok iyi değildi. Meslektaşlarla*

aramızdaki problemler sebebiyle zorluklar yaşamıştım. Ortak noktalarımız yoktu. Farklı bir okula geçtim, buradaki öğrenci profili, veliler, okul idaresi beni olumlu etkileyip motive ediyor.” (K18). Bazı öğretmenler ise çeşitli problemlerle karşılaşsalar da iç motivasyonları sayesinde tüm zorlukların üstesinden gelebildiklerini vurgulamışlardır. Öte yandan mesleki öğrenme sürecinde elde ettiği bilgi ve becerileri kullanabildiğinde motive olduğunu ifade eden bir öğretmenin ifadeleri şu şekildedir: “İsteyerek katıldığım bir eğitimden öğrendiklerimin işime yaradığını görmek beni motive ediyor. Öğrendiklerimi sınıfta uygulamak ve dönüt almak beni öğrenmeye güdüyor.” (K23). Araştırma bulguları, motivasyonu düşük olan bir öğretmenin mesleki gelişim faaliyetlerine katılsa dahi etkili bir öğrenme gerçekleştiremeyebileceğini göstermektedir.

Öğrenme isteği

Katılımcıların ortak görüşü, öğretmenlerin mesleki gelişimlerini sürdürebilmeleri ve öğrenmeye devam edebilmeleri için buna istekli olmaları gerektiği yönündedir. Katılımcılar, mecburi tutulan hizmet içi eğitimlerin mesleki öğrenme süreçlerine katkı sağlamadığını, bu sürecin öğretmenin kendi iç motivasyonu ve isteğiyle gerçekleşebileceğini ifade etmişlerdir. Mesleki öğrenme sürecinde önemli faktörlerden birinin kişinin kendisi olduğunu belirten bir öğretmen: “Eğer kişiler gelişime açıksa, öğrenmek istiyorsa kendisi burada en önemli faktör. Her eğitimci aynı değil. Kimileri hala 30 yıl önceki bilgileriyle öğretmenlik yapmaya çalışıyor. Gelişime açık değiller. Kişinin gelişime açık olması gerekiyor.” (K1) şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Öğretmenlerin öğrenme isteklerine dair başka bir öğretmenin ifadeleri ise şöyledir: “Öğretmenin isteği kesinlikle en önemli faktör. Eğer öğretmen öğrenmek isterse bu süreç ilerler, ama istemezse süreç ilerlemiyor. Mesela bize zorla verilen hizmet içi eğitim kursları var. Öğretmen buna isteyerek katılmadığı zaman mecburen tamamlayalım havasında oluyor ve bir şey öğrenemiyor.” (K17). Öğrenme isteği olmayan bir öğretmenin çeşitli eğitim programlarına katılsa dahi başarılı olabilmesi ve öğrenebilmesi güç görünmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin mesleki öğrenmenin gerekliliğinin farkında olarak istekli bir şekilde öğrenme faaliyetlerini sürdürmeleri gerekmektedir.

Kişisel faktörler

Kişisel birtakım faktörlerin öğretmen öğrenmesi üzerinde etkili olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bu faktörlerin öğretmen mesleki öğrenmesi sürecinde motivasyon düşüklüğüne ve öğrenmeye zaman ayıramama gibi bazı problemlere neden olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların aile içinde yaşadıkları sorunlar, öğrenme motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ailevi problemlere ilişkin bir katılımcı kendisini şöyle ifade etmiştir: “Evde moralin bozuk olduğunda okulda mesleğine kendini veremiyorsun. Odaklanamıyorsun. Bu öğrenmemizi de etkiliyor.” (K21). Eşinden yeterli desteği alamayan öğretmenler, bu durumun işlerini zorlaştırdığını ifade etmişlerdir. Öte yandan

öğretmenler çocukları nedeniyle mesleki öğrenme faaliyetlerine zaman ayıramadıklarını vurgulamışlardır. Ailevi durumlara ilişkin farklı bir görüş ise şöyledir: “*Kendi çocuğum okula başladıktan sonra eksiklerimi gördüm. Bu da benim gelişimimde çok faydalı oldu. Çocuğum okula başladıktan sonra benim için çok farklı bir süreç oldu. Çocuklara verdiğim ödeve kadar yansıdı bu.*” (K13). Katılımcıların aileleriyle ilgili yaşadıkları sorunlar, çocuklarına karşı sorumlulukları, aile bireylerinden yeterli desteği görememeleri gibi durumlar sonucunda motivasyonlarını kaybettikleri ve bu nedenle mesleki öğrenmeye ayıracakları zamandan feragat etmek durumunda kalabildikleri anlaşılmaktadır.

Ekonomik kaygılar

Katılımcılar, ekonomik kaygıların öğrenme süreçlerini sekteye uğratabildiğini vurgulamışlardır. Hizmet içi eğitim kurslarını yeterli bulmadığı için farklı eğitim programları arayışında olan bir katılımcı görüşlerini şöyle açıklamıştır: “*Mesleki gelişimim için maalesef bakanlığın hazırladığı eğitimleri yeterli ve etkili bulmuyorum. Kendi takip ettiğim çok daha iyi eğitimler var. Fakat ücretli olduklarından bunlardan faydalanabilmek için iyi bir bütçe ayırmak gerekiyor. Örneğin katılmak istediğim bir eğitim vardı. Fakat bulunduğum şehirde gerçekleşmediği için, seyahat etmem ve il dışında kalmam gerekiyordu. Bu da maddiyat gerektiren bir durumdu.*” (K1).

Mesleki tükenmişlik

Katılımcılar, tecrübeli öğretmenlerin yaşadıkları mesleki tükenmişlik nedeniyle mesleki öğrenmelerini sürdüremediklerini belirtmiş ve bu durumun öğrencilere zarar verdiğini ifade etmişlerdir. Tükenmişlik nedeniyle gelişimlerini sürdüremeyen öğretmenlerin çağın gerektirdiği becerilere sahip olamadıkları ve klasik öğretim yöntemlerini kullanarak derslerini işlemeye devam ettikleri katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Öğretmen tükenmişliğine ilişkin bir katılımcı görüşü şöyledir: “*Belli bir yaşın üzerindeki öğretmenlerde mesleki tükenmişlik de olabiliyor. Mesleklerinden yoruldukları için eğitime katılmak istemiyorlar. Bu öğretmenler emekli olduklarında yeni gelen öğretmenler çok daha katılımcı olacaktır bu etkinliklere.*” (K20). Bu hususta farklı görüşler de mevcuttur. Katılımcılar, mesleki gelişimlerini sürdürmeyen öğretmenlerin öğrencilere yeterince yardımcı olamamaları nedeniyle yaşadıkları motivasyon düşüklüğünün, onları adım adım mesleki tükenmişliğe sürüklediğini ifade etmişlerdir. Senelerini öğretmenlik mesleğine adayın öğretmenler, mesleki tükenmişlik nedeniyle gelişimlerini devam ettirme isteğini kendilerinde bulamayabilmektedirler. Ayrıca bazı öğretmenler mesleki gelişimlerine önem vermedikleri için öğrencilere faydalı olamamaktadırlar. Bu durum, onların mesleklerine olan bağlılıklarını zayıflatmakta ve mesleki tükenmişliğe yol açabilmektedir.

Eğitim Politikalarına İlişkin Faktörler

Hizmet içi eğitimin kalitesi

Katılımcılar; katıldıkları hizmet içi eğitim faaliyetlerinin kalitesi, planlanması, bu faaliyetleri sunan öğretmenlerin yeterlikleri gibi hususların öğretmen mesleki öğrenmesini etkileyen unsurlar arasında olduğunu belirtmişlerdir. Kursları sunan öğretmenlerin gerekli donanımına sahip olmamaları ve alan bilgilerinin zayıf olması, faaliyetlerin düzenlendiği yer ve saatler, katılımın mecburi tutulması gibi pek çok durum katılımcılar tarafından öğretmen mesleki öğrenmesini etkileyen faktörler olarak ifade edilmiştir. Öte yandan öğretmenler alanlarına yönelik yeterli hizmet içi eğitim kurslarının bulunmadığını dile getirmişlerdir. Hizmet içi eğitimlerin planlamasına ilişkin katılımcılar pek çok eleştiride bulunmuşlardır. Eleştirilerden biri şu şekildedir: “*Hizmet içi eğitimler yanlış zamanlarda yapılıyor bana göre. Çünkü sene başı ve sonunda yapılacak işlerimizin yanında bir de mesleki gelişimi sıkıştırmak etkili bir öğrenmeyi sağlamıyor. Yıl içinde farklı zamanlarda sadece mesleki gelişim adı altında işe yarayan eğitimler planlanmalı. Gerçi ara tatil uygulaması bu açıdan iyi bir gelişme.*” (K19). Bir diğer eleştiri ise katılımın zorunlu tutulduğu hizmet içi eğitim kurslarına yöneliktir: “*Mesleki gelişim etkinlikleri 7 saat ders sonrası 2 saat de mesleki gelişim kursu şeklinde olmamalı, bunun için bir sistem oluşturulmalıdır.*” (K12). Hizmet içi eğitimler mesleki öğrenme sürecinde önemli faaliyetlerden biridir. Katılımcılar, hizmet içi eğitimin gerekliliğini sıklıkla vurgulamakla beraber bu eğitimlerin planlamasına dair eğitim politikalarında pek çok eksikliğin var olduğunu da ifade etmişlerdir. Bazı öğretmenlerin hizmet içi eğitimler aracılığıyla mesleki öğrenmelerini sürdürdükleri düşünüldüğünde, düzenlenen faaliyetlerin kalitesini artırabilmek amacıyla öğretmen görüşlerinin dikkate alınması gerektiği ifade edilebilir.

Mevzuat

Katılımcılar, mevzuattaki bazı maddelerin öğretmen mesleki öğrenmesini olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Mevzuata dair bir katılımcı görüşlerini şöyle açıklamıştır: “*Mevzuat ve yönetmelikler bazı şeylere izin vermiyor. Öğretmenin kendisini geliştirme isteğini törpüleyebiliyor.*” (K22). Aynı zamanda katılımcılar, iş yükünün ve bürokratik işlerin fazla olması nedeniyle mesleki öğrenmeye zaman ayıramadıklarını vurgulamışlardır. Katılımcıların vurguladığı bir başka husus ise sürekli değişen eğitim politikalarıdır. Eğitim politikalarına ilişkin şu görüş önemli görülebilir: “*Bizleri sürekli değişen eğitim politikaları da olumsuz etkiliyor. Uzun vadede bir politikamız olmuyor. Tam bir şeylere adapte olmuşken hızlı değişimler motivasyonu düşürüyor.*” (K12). Öğretmenlerin sunduğu görüşlerden yola çıkarak, mevzuatta öğretmenlerin mesleki öğrenmelerini olumsuz yönde etkileyecek ya da motivasyonlarını düşürebilecek unsurların mevcut olduğu anlaşılmakta ve bu durumun mesleki öğrenme sürecine zarar verdiği görülmektedir. Ayrıca iş yükü yoğunluğunun ve hızlı değişen politikaların da öğretmen mesleki öğrenmesini zorlaştırdığı ifade edilmektedir.

İhtiyaç analizi eksikliği

Katılımcıların belirttiği bir diğer husus, hizmet içi eğitim faaliyetleri öncesinde ihtiyaç analizlerinin yapılmaması ve öğretmenlerin ilgi ve gereksinimleri belirlenmeden çeşitli kursların açılmasıdır. Katılımcılar, ihtiyaçlarına yönelik kurslar açılmaması nedeniyle hizmet içi eğitim kurslarına katılmak istemediklerini ve açılan kursların kendi gereksinimlerine yönelik olmadığını vurgulamışlardır. İhtiyaca yönelik kurslar düzenlenmesi gerektiğini belirten bir öğretmen, görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: “*Her öğretmenin ihtiyacı neyse ona dönük eğitimler planlanmalıdır. Resen atama ile kurslara katılmak yerine ihtiyacımız olan kurslara katılabilmeliyiz. Her geçen zaman bilgiler değişiyor. 2020 Eylül ayındaki bir öğretmenin ihtiyacıyla 2021 Ocak ayındaki bir öğretmenin ihtiyacı da aynı değildir. Arada mesela salgın var. Uzaktan eğitim ile ihtiyaçlar başka bir duruma evrildi.*” (K1). Hizmet içi eğitim faaliyetlerinin öğretmenlerin gereksinimleri göz önünde bulundurularak hazırlanmaması nedeniyle mesleki öğrenmelerini farklı yollarla sürdürmeye çalıştığını ifade eden bir öğretmen görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: “*Katılmak zorunda olduğum ve işe yaramayan, beni ilgilendirmeyen, faydasını görmediğim eğitimler de can sıkıcı oluyor benim için. Buna benzer zorunlu eğitimlere karşı da ön yargım oluşuyor. Benim ne istediğim, hangi eğitimleri almak istediğim sorulmuyor. Yine olumsuzluklara rağmen öğrenme sürecinin devam etmesi gerektiğine inanıyorum ve başka yollar arıyorum.*” (K7). Katılımcılar, her an değişen dünyada bireylerin ihtiyaçlarının da hızla değişmekte olduğunu belirterek hizmet içi eğitim kurslarının bu çerçevede düşünülmesi ve öğretmenlere danışılarak tasarlanması gerektiğini dile getirmektedirler. Bu hususta öğretmenlerin kendi istek ve ihtiyaçları gözetilmeden alanlarıyla ilgisi olmayan kurs ve seminerlere katılmak zorunda kalmalarının mesleki öğrenme açısından öngörülen faydayı sağlamadığı ifade edilebilir.

Sağlıklı bir ödül mekanizması

Öğretmenlerin deindiği bir başka konu, katıldıkları hizmet içi eğitimler, seminerler ve kurslar sonucunda elde edecekleri ek ücret, ek puan, sertifika gibi çıktılarının mesleki öğrenme sürecinde güdüleyici rol oynayabileceğidir. Katılımcılar gerçekleştirdikleri öğrenme faaliyetleri sonucunda elde edecekleri ödüller ile öğrenmeye daha istekli hale geleceklerini ve motivasyonlarının artacağını dile getirmişlerdir. Mesleki gelişim faaliyetleri sonucunda elde edilen ödüllere ilişkin bir öğretmenin görüşü şu şekildedir: “*Bir türlü tayin isteyemiyordum. Puanım yetmedi. O aralar da yüksek lisans yapıyordum fakat bıraktım. Derslere gitmiyordum. Tam o sıralar lisansüstü eğitimini tamamlayanlara ek puan verileceğini öğrendim. Yüksek lisansı bu sebeple bitirmek istedim. Puana ihtiyacım vardı. Bitirdim ve gelen puanla 2 yıl daha fazla çalışmış gibi puanımı aldım, tayin istedim. Evime yakın bir okula geçtim. Bence bu sebeple ödüllendirme önemli.*” (K10). Öğretmenler, mesleki öğrenme faaliyetleri neticesinde birtakım ödüller elde etmelerinin motive edici unsurlardan biri olduğunu

belirtmişlerdir. Belirlenen ödüllerin sistemli ve adil bir şekilde dağıtılması da katılımcıların vurguladığı noktalardan biridir.

Öğretmen Mesleki Öğrenmesinin Öğretim Sürecine Etkileri

Mesleki Beceriler

Öğrencilerin farklılaşan ihtiyaçlarını karşılama

Katılımcılar, yıllar içerisinde öğrenci ihtiyaç ve beklentilerinde büyük değişimler olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle değişen öğrenci gereksinimlerini giderebilmek ve çağın bilgi ve becerilerini öğrencilere kazandırabilmek için mesleki öğrenmenin gerekliliğini vurgulamışlardır. Öğrencilerin değişen ihtiyaçlarına yönelik olarak tecrübeli bir öğretmenin sunduğu şu görüş önemli görülebilir: “Uzun yıllar oldu mezun olalı. Her geçen yıl öğrencilerin istekleri ve ihtiyaçları değişiyor. 20 yıl öncesinin öğretmen yeterlikleriyle şimdiki bir değil. Bir yere kadar götürebiliyorsun da sonrasında öğrencilere yetemiyorsun. İhtiyaçlarını karşılayamıyorsun. Bir noktadan sonra mesleki gelişim üzerinde yoğunlaşmam gerekti. Öğrendikçe öğrencilerin isteklerine ve ihtiyaçlarına cevap verebilir hale geldim.” (K15). Öğretmenler bu gelişmeler ışığında, mesleki öğrenme süreçlerini devam ettirmedikleri taktirde birtakım sıkıntılar yaşayabilmektedirler. Bu bağlamda mesleki öğrenmenin, öğretmenlerin çağa ayak uydurabilmeleri ve değişen öğrenci ihtiyaçlarını karşılayabilecek donanımına sahip olmaları bakımından önemli olduğu söylenebilir.

Sınıf etkili yönetme

Öğretmenler, kendilerini geliştirdikleri takdirde sınıf yönetimi konusunda daha yetkin olduklarını ve bu durumun öğretim sürecinde işlerini kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. Mesleğin ilk yıllarında sınıf yönetiminde sorunlar yaşadıklarını ifade eden öğretmenler, katıldıkları mesleki öğrenme faaliyetleri ve edindikleri tecrübeler ile süreç içinde bu durumu aştıklarını ifade etmişlerdir. Sınıf yönetimine dair yaşadığı olumsuz deneyimini paylaşan bir katılımcının doğrudan alıntılanan görüşleri dikkat çekicidir: “Mezun olalı 4-5 ay olmuştu. Atanamayınca ücretli öğretmenlik yapayım dedim. Yeni mezun olduğumu bildikleri halde okulun en haylaz sınıfını bana verdiler. O sınıfta ilk dersimi unutamıyorum. Bir derste öğretmenlikten soğumuştum. Sınıfı asla durduramadım. Alay eder gibi bağırıp çağırıyorlar. Sınıfta hakimiyet kuramadım. Ders bittiğinde ağlayacak haldeydim. Kötü bir deneyimdi. Ama tabii zamanla tecrübelerimle, deneyimli öğretmenleri gözlemleyerek ne yapmam gerektiğini öğrendim. Artık sınıf yönetimine dair bir problemim kalmadı.” (K30). Öğretmenler kazandıkları tecrübe ve mesleki gelişimlerine yönelik gerçekleştirdikleri faaliyetler sonucunda, sınıf yönetiminde daha etkili olduklarını ifade etmişlerdir.

Yeni yöntem ve teknikleri kullanabilme

Katılımcılar, yeni öğretim yöntem ve tekniklerini öğrenerek öğretim sürecinde uyguladıklarında öğrencilerin derslere olan ilgilerinin ve akademik başarılarının arttığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların görüşlerinden yola

çıkılarak meslekte yeni öğretmenlerin bu konuda kendilerini daha donanımlı hissettikleri; tecrübeli öğretmenlerin ise farklı yöntem ve teknikler öğrenerek kendilerini geliştirme çabası içinde oldukları görülmüştür. 26 yıldır görev yapan bir katılımcı bu konuda görüşlerini şöyle belirtmiştir: “*Öğrenmenin yaşı yok. Yeni uygulamalar, yeni yöntemler var. Branşıma pek çok yenilik geliyor. Elimden geldiğince öğrenmeye çabalıyorum.*” (K21). Bu bağlamda, öğrencilerin derse ilgilerini artırabilmek amacıyla öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri ve yeni yöntem ve teknikleri öğrenerek öğretim sürecinde uygulamaları gerektiği söylenebilir.

Teknolojiyi öğretim sürecine entegre etme

Katılımcılar, teknolojinin hızla geliştiğini ve bu gelişmelere ayak uydurabilmekte zorlandıklarını, öğrencilerin teknolojiye ilgisi nedeniyle mesleki öğrenme faaliyetleri aracılığıyla bu ihtiyaçlarını gidermeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıları, mesleki öğrenme faaliyetleri aracılığıyla edindikleri becerilerle teknolojiyi öğretim sürecinde kullanmaya çabaladıklarını ve bu sayede öğrencilerin dersi ilgiyle takip ettiklerini vurgulamışlardır. Mesleki gelişim faaliyetlerine ilgi göstermeyen ve teknolojiden uzak kalan öğretmenlerle ilgili olarak bir katılımcı şunları ifade etmiştir: “*Maalesef belli bir yılın üstündeki öğretmenler mesela bu salgın sürecinde uzaktan eğitime adapte olma konusunda çok sorun yaşadılar. Teknolojiyi kullanamamalarından kaynaklanıyor bu. Mesleki gelişimle bu konuda kendilerini destekleselerdi bu zorlukları yaşamayacaklardı. Şu an çalıştığım okulda meslektaşlarım annem babam yaşındalar. Birçoğuna gmail hesabını ben açıp zooma üye yaptım. Nasıl ders oluşturulacağına kadar ben öğrettim.*” (K23). Katılımcılar, öğretim sürecinde öğrencilerin teknolojiye büyük ilgi duyduklarını ve bu nedenle teknolojiyi kullanabilme hususunda kendilerini geliştirmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Basit düzeyde teknoloji kullanabilme becerilerinin öğrenciler için yeterli olmadığı, öğrencilerin ders esnasında sunulan videoların kalitesine dahi dikkat ettikleri, katılımcıların belirttikleri bir diğer husus olmuştur.

Daha nitelikli bir öğretim

Katılımcılar, kişisel ve mesleki gelişimleri sürecinde öğrendikleri ve uyguladıkları her yeni yöntem, teknik, bilgi ve beceri ile öğretimin kalitesinin arttığını vurgulamışlardır. Mesleki öğrenmenin öğretim sürecine etkilerine ilişkin bir katılımcı, görüşlerini şöyle ifade etmiştir: “*Katıldığım her mesleki gelişim faaliyeti bana pek çok şey öğretti. Elimden geldiğince de öğrendiklerimi sınıfta uyguladım. Diğer öğretmen arkadaşlarımdan da faaliyetlere katılanlar oluyor, gözlemediğim kadarıyla gelişimine dikkat eden öğretmenler farklı faaliyetlerle kaliteli öğretim sunuyor.*” (K19). Mesleki öğrenme faaliyetleriyle edindiği bilgileri öğretim sürecinde etkin bir biçimde kullanan bir diğer katılımcının aşağıda doğrudan alıntılanan görüşleri de önemli

görülmektedir: “Aldığım eğitimler sonucunda öğrencilerimle yarışmalara hazırlanmak, sergiler düzenlemek hem beni hem onları mutlu ediyor. Öğrencilere de çok katkısı oldu. Öğretimin kalitesinin bu sayede arttığını düşünüyorum.” (K18). Öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerinin bireysel faydaları olduğu kadar öğretim sürecinin niteliğinin artması ve öğrencilere daha nitelikli bir öğretimin sunulabilmesi açısından önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Öğretime Yönelik Etkileri

Yüksek akademik başarı

Katılımcılar, mesleki öğrenme sonucunda elde ettikleri bilgi ve becerileri sınıfta uyguladıkları takdirde öğrencilerin derse ilgi ve isteklerinin arttığını, bu durumun öğrencilerin akademik başarılarına olumlu yönde yansıdığını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar, klasik öğretim yöntem ve tekniklerinin öğrencilerin dikkatini çekmediğini, derslerin farklı uygulama ve etkinliklerle işlendiğinde öğrencilerin akademik başarısının arttığını ifade etmişlerdir. Öğretmen mesleki öğrenmesinin öğrencilerin akademik başarısına etkisi üzerine bir katılımcının görüşleri şu şekildedir: “Aslında mesleki öğrenmemdeki amaç öğrencilerime farklı etkinlikler sunabilmek, onların öğrenmelerini kolaylaştırmak ve hızlandırabilmektir. Zamanla öğrendiklerimle öğrencilerimin başarılı olduğunu gördüm. Bu durum beni mutlu etti ve daha da çok öğrenme isteği geldi.” (K3). Mesleki öğrenme ile öğrenci akademik başarısı arasındaki ilişkiye dair başka bir katılımcının görüşü şöyledir: “Katıldığım eğitim ve seminerlerde öğrendiğim ve sınıfta uyguladığım birçok şey olmuştur. Bunlar zaman içerisinde öğrencilerimin başarı düzeylerini de artırmıştır.” (K28). Mesleki öğrenme sonucunda, edindikleri bilgi ve becerileri öğretim sürecinde uygulama fırsatı bulan katılımcılar, öğrenci akademik başarısında artış gözlemlemekte ve bu durumun onları mutlu ettiğini ve güdülediğini ifade etmektedirler. Güdülenen öğretmenler ise mesleki öğrenmeye devam etmektedirler.

Güçlü öğretmen-öğrenci iletişimi

Katılımcılar, mesleki öğrenmeleri sonucunda öğrencileriyle daha iyi iletişim kurabildiklerini ve bu sayede aralarında güçlü bağlar oluştuğunu dile getirmişlerdir. Öğrencileriyle güçlü iletişim kurabilen öğretmenler onların isteklerini karşılama ve gereksinimlerini gidermeye yönelik birtakım faaliyetlerde bulunabilmektedirler. Öğretmenler mesleki öğrenme süreçlerine devam etmelerinde asıl amaçlarının öğrencilerinin öğrenme ihtiyaçlarını en etkili biçimde karşılayabilmek olduğunu sıklıkla dile getirmişlerdir.

TARTIŞMA

Bu araştırmanın odak noktası, öğretmen mesleki öğrenmesini etkileyen faktörlerin belirlenmesidir. Katılımcılar, öğrenme süreçlerini etkileyen temel faktörün okul müdürleri olduğunu belirtmişlerdir. Daha spesifik bir biçimde belirtmek gerekirse katılımcılar; okul müdürlerinin tutum ve davranışlarının

öğretmenler üzerinde önemli etkiler oluşturduğunu belirterek öğrenme süreçlerinde destekleyici davranışlarda bulunan okul müdürlerinin öğretmen motivasyonunu artırdığını, olumsuz birtakım yaklaşımlarda bulunan müdürlerin ise tam tersine öğretmen motivasyonunu düşürdüğünü ve mesleki öğrenme sürecine zarar verebildiğini ifade etmişlerdir. Öte yandan meslektaşlar arası ilişkiler ve iş birliği, okul iklimi ve okulun fiziki şartları da öğretmen mesleki öğrenmesini etkileyen faktörler olarak bulunmuştur. King⁵⁴ öğretmen mesleki gelişimi üzerine yaptığı çalışmada, öğretmenlerin mesleki öğrenme sürecinde bir liderin desteğine ihtiyaç duyduklarını vurgulamıştır. Bu bulgu ile mevcut araştırmanın bulguları örtüşmektedir. Liu ve diğerleri⁵⁵, okul müdürlerinin liderliğinin ve destekleyici tavırlarının öğretmen mesleki öğrenmesini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuşlardır. Bu açıdan okul müdürlerinin desteğini alan öğretmenlerin yüksek bir motivasyonla mesleki öğrenme süreçlerini sürdürdükleri söylenebilir. Li ve diğerleri⁵⁶ ise okul müdürlerinin okul iklimi, meslektaşlar arası iş birliği ve güven hususlarında belirleyici unsur olduğunu ve bu nedenle mesleki öğrenme sürecinde okul müdürlerinin önemli faktörlerden biri olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda öğretmen mesleki öğrenmesi sürecinde okul müdürlerinden öğretmenleri desteklemesi ve öğrenme süreçlerinde gereksinimlerini ve isteklerini karşılaması beklenmektedir.

Meslektaş iş birliği ve dayanışması hususunda Kane ve Francis⁵⁷, mesleğin ilk yıllarında uyum problemi yaşayan tecrübesiz öğretmenlere deneyimli meslektaşlarının desteği ve yol göstericiliğinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda öğretmenlerin birbirileri ile güçlü ilişkiler kurması ve öğrenme süreçlerini iş birliği ve dayanışma içinde sürdürmeleri beklenmektedir. Okul ikliminin önemine ilişkin olarak Thoonen ve diğerleri⁵⁸, çalışma ortamlarındaki olumlu ilişkiler ve iletişimin öğretmenleri mesleki öğrenme hususunda güdülediğini vurgulamışlardır. Mevcut araştırma ile örtüşen bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin öğrenmeye istekli olmaları ve kendilerinde

⁵⁴ Fiona King, "Evaluating the impact of teacher professional development: An evidence-based framework" *Professional Development in Education*, 2014, 40(1), p.89-111.

⁵⁵ Shengnan Liu, Philip Hallinger and Daming Feng, "Supporting the professional learning of teachers in China: Does principal leadership make a difference?" *Teaching and Teacher Education*, 2016, 59, p. 79-91.

⁵⁶ Lijuan Li and Philip Hallinger, "Communication as a mediator between principal leadership and teacher professional learning in Hong Kong primary schools" *International Journal of Educational Reform*, 2016, 25(2), p.192-212.

⁵⁷ Ruth Kane and Andrew Francis, "Preparing teachers for professional learning: Is there a future for teacher education in new teacher induction?" *Teacher Development*, 2013, 17(3), p.362-379.

⁵⁸ Erik Thoonen, Peter Slegers, Frans Oort, Thea Peetsma and Femke Geijsel, a.g.e., ss. 496-536.

öğrenme için gerekli gücü bulabilmeleri için olumlu okul ikliminin gerekli olduğu ifade edilebilir.

Öğretmen mesleki öğrenmesini etkileyen faktörlerden bir diğeri ise öğrencilerin sosyoekonomik ve sosyokültürel durumları ile öğrenme istekleridir. Katılımcılar, öğrencilerin sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeylerinin mesleki öğrenme süreçlerini etkilediğini belirterek öğrencilerin materyal eksiklikleri, velilerin ilgisizliği gibi durumların motivasyonlarını düşürdüğünü ve öğrendikleri yeni öğretim yöntem ve tekniklerini uygulamalarına engel olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcılar, öğrencilerin öğrenmeye isteksiz oluşlarının ve derse karşı ilgisizliklerinin mesleki öğrenme süreçlerini olumsuz yönde etkilediğini ve zaman içinde yeni bilgi ve beceriler elde etme ihtiyacı duymamaya başladıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılar, motivasyonun mesleki öğrenme sürecinde en önemli faktörlerden biri olduğunu ifade etmişlerdir. Elde edilen bulgulara göre, motivasyonu yüksek olan öğretmenlerin öğrenmeye daha istekli oldukları, aksine düşük motivasyona sahip olan öğretmenlerin ise mesleki öğrenmeye isteksiz oldukları ve kendilerini geliştirme çabası içine girmedikleri anlaşılmaktadır. Thoonen ve diğerleri⁵⁹, öğretmenlerin motivasyonunun mesleki öğrenme sürecini etkileyen faktörlerden biri olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Cave ve Mulloy⁶⁰ motivasyonu yüksek olan öğretmenlerin mesleki öğrenmeyi sürdürme ve düzenlenen öğrenme etkinliklerine katılma konusunda istekli olduklarını ifade etmiştir. Bu bağlamda motivasyonun, öğretmen mesleki öğrenmesi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bir diğer faktör olan ekonomik kaygılara ilişkin olarak öğretmenler, mesleki gelişimlerini sürdürebilmek amacıyla katılmak istedikleri il içindeki ya da il dışındaki çeşitli eğitim programları, kurslar ile kitap, dergi gibi maddi külfeti olan öğrenme yollarını ekonomik nedenlerle tercih etmediklerini belirtmişlerdir. Bu sonuca benzer biçimde Yirci⁶¹ öğretmenlerin mesleki öğrenme süreçlerine etki eden faktörlerden birinin ekonomik kaygılar olduğunu; öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerini sürdürme noktasında istedikleri harcamaları yapamadıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca katılımcılar, deneyimli öğretmenlerin senelerin verdiği yorgunlukla mesleki gelişime ve öğrenmeye yeterli düzeyde önem vermediklerini belirtmişlerdir. Can'ın⁶² mesleki tükenmişlik yaşayan

⁵⁹ Erik Thoonen, Peter Slegers, Frans Oort, Thea Peetsma and Femke Geijsel, a.g.e., ss. 496-536.

⁶⁰ Agnes Cave and Maura Mulloy, "How do cognitive and motivational factors influence teachers' degree of program implementation? A qualitative examination of teacher perspectives", National Forum of Educational Administration and Supervision Journal, 2010, 27(4), p.1-26.

⁶¹ Ramazan Yirci, "Öğretmen profesyonelliğinin önündeki engeller ve çözüm önerileri", Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 2017, 18(1), s. 503-522.

⁶² Ertuğ Can, a.g.e., 2019, ss. 1618-1650.

öğretmenlerin öğrenmeye istekli olmadıkları ve bu konuda çaba sarf etmediklerine yönelik araştırma bulgusu mevcut araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Hizmet içi eğitim faaliyetlerinin kalitesine yönelik olarak katılımcılar, düzenlenen etkinliklerin planlanması, kurs eğitimcilerinin yeterliği, eğitimlere gönüllülük esasıyla katılım gibi unsurların önemli olduğunu vurgulamışlardır. Güney⁶³, öğretmenlerin eğitime dair yenilikleri ve gelişmeleri takip etmeleri bakımından hizmet içi eğitimi önemli ve gerekli gördüklerini bulgulamıştır. Ayrıca mevcut araştırma bulgularına göre, mevzuatla ilgili birtakım eksiklikler, mesleki öğrenme etkinliklerinin düzenlenmesi sürecinde öğretmenlerin gereksinimlerinin göz önünde bulundurulmaması ve öğretmenleri teşvik edici bir ödüllendirme sisteminin olmaması gibi durumların mesleki öğrenme sürecini olumsuz yönde etkileyen faktörler olduğu görülmektedir. Akiba⁶⁴, eğitim politikalarının mesleki öğrenme sürecinde etkili olduğunu vurgulamış ve öğretmenlerin çalışma saatleri ve iş yükünün mesleki gelişime engel olabileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin gelişimlerini devam ettirebilmeleri ve öğrenme süreçlerini meslek hayatları boyunca sürdürebilmeleri için eğitim politikalarında birtakım düzenlemelerin yapılması, öğretmenlerin iş yükünün azaltılarak mesleki öğrenmelerini sürdürebilecekleri uygun zaman ve ortamın yaratılması ve hizmet içi eğitimlerin plan ve programlarının öğretmen istek ve ihtiyaçlarına uygun bir şekilde hazırlanması önemli görülebilir.

Araştırmada son olarak öğretmen mesleki öğrenmesinin öğretim sürecine etkileri incelenmiştir. Mesleki öğrenmenin öğretim sürecine etkilerine ilişkin elde edilen bulgular; öğrencilerin farklılaşan ihtiyaçlarını karşılama, sınıfı etkili yönetme, yeni öğretim yöntem ve tekniklerini kullanabilme, teknolojiyi öğretim sürecine entegre etme, daha nitelikli bir öğretim, yüksek akademik başarı elde etme ve güçlü öğretmen-öğrenci iletişimi olarak sıralanmıştır. Katılımcılar, öğretimin niteliğinin ve kalitesinin artması noktasında mesleki öğrenme sürecinin önemini sıklıkla dile getirmişlerdir. Benzer biçimde Darling-Hammond⁶⁵, mesleki gelişimini sürdüren öğretmenlerin öğrenci akademik başarısı ve öğretim kalitesinin artmasında etkili olduklarını ortaya koymuştur. Gündüz ve Odabaşı⁶⁶,

⁶³ Burcu Güney, "Sınıf öğretmenlerinin hizmet içi eğitim programlarına ilişkin görüşleri: Mardin İli Midyat ilçesi örneği" (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Malatya, 2018.

⁶⁴ Motoko Akiba, a.g.e. ss. 87-110.

⁶⁵ Darling-Hammond, 2000, a.g.e., ss. 1-44.

⁶⁶ Şemsettin Gündüz ve Ferhan Odabaşı, "Bilgi çağında öğretmen adaylarının eğitiminde öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme dersinin önemi" *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2004, 3(1), s. 43-48.

öğretmenlerin öğrencilere faydalı olabilmek amacıyla teknolojiyi öğretime nasıl entegre edebileceklerini bilmeleri gerektiğini, bu beceriyi elde edebilmeleri için lisans eğitimi sürecinde öğretmen adaylarının eğitimlerinin bu doğrultuda verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular ışığında, meslek hayatları boyunca kendilerini geliştirerek çağa ayak uyduran, teknolojiyi kullanabilme becerisine sahip, eğitim öğretim sürecine dair yeni öğretim yaklaşımlarını takip eden, bunları öğrenen, uygulayan öğretmenlerin öğretimin niteliğini artırdığı ve dolayısıyla bu durumun öğrenci akademik başarısına olumlu yönde etki ettiği söylenebilir.

SONUÇ

Araştırma sonucunda öğretmen mesleki öğrenmesini etkileyen temel faktörün okul müdürleri olduğu bulgulanmıştır. Bu nedenle okul müdürlerinin mesleki gelişimlerine yönelik tasarlanan eğitim faaliyetlerinde bu durumun göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bununla birlikte, okul müdürleri okulun tüm paydaşlarının mesleki öğrenmeyi sürdürebilmeleri için gerekli ortam ve zamanı yaratmalı ve öğrenmeyi okul kültürünün bir parçası haline getirmelidirler. Ayrıca araştırma bulgularına dayalı olarak öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerini sürdürmelerini destekleyen ve bu konuda çeşitli faaliyetler organize eden okul müdürlerine atama süreçlerinde öncelik sağlanması gerektiği söylenebilir.

MEB tarafından son yıllarda ortaya konan iki önemli politik belge olan Öğretmen Strateji Belgesi⁶⁷ ve 2023 Eğitim Vizyonunda⁶⁸, sürdürülebilir öğretmen mesleki öğrenmesinin sağlanmasında okul temelli çalışmalar önemli bir yer tutmaktadır. Zira her iki belgede de okulda öğretmenlerin mesleki öğrenme ihtiyaçlarının giderilmesi doğrultusunda okul müdürünün liderliğiyle düzenlenecek uygulamaların önemine işaret edilmektedir. Bu tür uygulamaların, okulda yapılan öğretimin niteliğini geliştirebileceği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, okullarda mesleki öğrenme etkinliklerinin gerçekleştirilebilmesi noktasında okul müdürlerine daha fazla özerklik tanınması gerektiği ifade edilebilir. Ayrıca mesleki öğrenme sürecinde okulların ihtiyaç duyduğu kaynakların, il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri aracılığıyla daha etkin olarak sağlanması önemli görülebilir. Meslektaşlar arasındaki iş birliğini ve sosyal ilişkileri güçlendirebilmek amacıyla okul tabanlı, öğretmenlerin birbirlerinden öğrenme fırsatı buldukları, sürdürülebilir etkinlikler düzenlenmesinin öğretmen mesleki öğrenmesi bakımından kritik bir unsur olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda, belirli gün ve saatlerde mecburi katılım şartıyla düzenlenen hizmet içi

⁶⁷ MEB, “Öğretmen Strateji Belgesi”, 2017b. <http://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmen-strateji-belgesi/icerik/406> adresinden erişim sağlanmıştır.

⁶⁸ MEB, “2023 Eğitim Vizyonu Belgesi”, 2018. <https://2023vizyonu.meb.gov.tr/> adresinden erişim sağlanmıştır.

eğitimin yanında okul içinde öğretim sürecine entegre edilmiş ve süreklilik arz eden mesleki öğrenme programları geliştirilmesi ve bunların uygulanması öğretimin niteliğinin artırılması noktasında kritik bir adım olarak görülebilir. Bununla birlikte mesleki öğrenmeyi sürdüren öğretmenlerin katıldıkları faaliyetler göz önünde bulundurularak sağlıklı bir ödüllendirme mekanizmasının oluşturulması ve öğretmenlerin mesleki yetkinliklerini artırmaları için lisansüstü eğitimlere katılmalarının teşvik edilmesi öğretmen mesleki öğrenmesi sürecine katkı sağlayabilir.

Özellikle ulusal alanyazında öğretmen mesleki öğrenme sürecine ilişkin bilgiler sınırlıdır. Bu bakımdan, konunun önemini anlaşılması ve sağlıklı politikaların üretilmesi için daha fazla araştırma bulgusuna ihtiyaç duyulduğu açıktır. Bu çalışmada, öğretmen mesleki öğrenmesini etkileyen temel değişkenin okul müdürü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda okul müdürünün liderliği ve mesleki öğrenme arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik ardıl araştırmaların alanyazına katkı sunma potansiyeli olduğu ifade edilebilir. Ayrıca mevcut çalışmada temel olarak mesleki öğrenmeyi etkileyen değişkenler ortaya konmuştur. Bu değişkenlerden yola çıkarak mesleki öğrenmenin örgütsel ve bireysel değişkenlerle ilişkisine yönelik teorik modeller kurulup test edilebilir. Ayrıca mevcut çalışmanın bulgularından yararlanılarak öğretmenlerin mesleki öğrenmeye yönelik tutum ve davranışlarını ölçmeye yönelik araçlar geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

AKİBA Motoko, "Measuring teachers' professional learning activities in international context. In G. K. Letendre & A. W. Wiseman (Eds.), *Promoting and sustaining a quality teacher workforce*", Emerald, Bingley, 2015, pp. 87-110.

ARASTAMAN Gökhan, ÖZTÜRK FİDAN İnci ve FİDAN Tuncer, "Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik: Kuramsal bir inceleme", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2018, 15(1), s. 37-75.

BAŞKALE Hatice, "Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi" *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2016, 9(1), s. 23-28.

BAYRAM İlknur ve BIKMAZ Fatma, "Ders imecesi modeli ve modelin öğretmen mesleki gelişimine katkısı üzerine bir inceleme" *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2019, 52(2), s. 577-610.

BORKO Hilda, "Professional development and teacher learning: Mapping the terrain" *Educational Researcher*, 2004, 33(8), p. 3-15.

BORKO Hilda, JACOBS Jennifer and KOELLNER Karen, "Contemporary approaches to teacher professional development. In P. Peterson, E. Baker & B. McGaw (Eds.), *International encyclopedia of education*" 2010, Elsevier, Oxford, pp. 548-556.

BOZAK Ahmet, YILDIRIM Cevat ve DEMİRTAŞ Hasan, "Öğretmenlerin mesleki gelişimi için alternatif bir yöntem: Meslektaş gözlemi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2011, 12(2), s.65-84.

BÜMEN Nilay, ATEŞ Alev, ÇAKAR Esra, URAL Gonca ve ACAR Veli, "Türkiye bağlamında öğretmenlerin mesleki gelişimi: Sorunlar ve öneriler" *Milli Eğitim Dergisi*, 2012, 42(194), s. 31-50.

BÜYÜKGÖZE KAVAS, Ayşenur ve BUGAY Aslı, "Öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitimlerinde gördükleri eksiklikler ve çözüm önerileri" *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2009, 1(25), s.13-21.

BÜYÜKÖZTÜRK Şener, KILIÇ ÇAKMAK Ebru, AKGÜN Özcan Erkan, KARADENİZ Şirin ve DEMİREL Funda, *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 2008, Pegem Akademi Ankara.

CAN Ertuğ, "Öğretmenlerin mesleki gelişimleri: Engeller ve öneriler" *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2009, 7(4), s. 1618-1650.

CAVE Agnes and MULLOY Maura, "How do cognitive and motivational factors influence teachers' degree of program implementation? A qualitative examination of teacher perspectives", *National Forum of Educational Administration and Supervision Journal*, 2010, 27(4), p.1-26.

CHENG Xiao and WU Li-ying "The affordances of teacher professional learning communities: A case study of a Chinese secondary school" *Teaching and Teacher Education*, 2016, 58, p. 54-67.

COLLINSON Vivienne and ONO Yumiko, "The professional development of teachers in the United States and Japan" *European Journal of Teacher Education*, 2001, 24(2), p. 223-248.

DARLİNG-HAMMOND Linda, "Teacher quality and student achievement: A review of state policy evidence" *Education Policy Analysis Archives*, 2000, 8(1), p. 1-44.

DESİMONE Laura, "Improving impact studies of teachers' professional development: Toward better conceptualizations and measures" *Educational Researcher*, 2009, 38(3), p.181-199.

DURKSEN Tracy, KLASSEN Robert and DANİELS Lia, "Motivation and collaboration: The keys to a developmental framework for teachers' professional learning" *Teaching and Teacher Education*, 2017, 67, p.53-66.

GENCEL İlke Evin, "Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme yeterliklerine yönelik algıları" *Eğitim ve Bilim*, 2013, 38(170), s.237-252.

GÜMÜŞ Sedat, APAYDIN Çiğdem ve BELLİBAŞ Mehmet Şükrü, "Öğretmen mesleki öğrenme ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması" *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 2018, 9(17), s.107-124.

GÜNDÜZ Şemsettin ve ODABAŞI Ferhan, "Bilgi çağında öğretmen adaylarının eğitiminde öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme dersinin önemi" *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2004, 3(1), s. 43-48.

GÜNEY Burcu, "*Sınıf öğretmenlerinin hizmet içi eğitim programlarına ilişkin görüşleri: Mardin İli Midyat ilçesi örneği*" (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Malatya, 2018.

HALLİNGER Philip, LEE Moosung and KO James, “Exploring the impact of school principals on teacher professional communities in Hong Kong” *Leadership and Policy in Schools*, 2014, 13(3), p. 229-259.

İNCEÇAY Volkan, “Öğretmenlerin profesyonel öğrenmesine etki eden faktörlerin incelenmesi” (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul, 2007.

KANE Ruth and FRANCİS Andrew, “Preparing teachers for professional learning: Is there a future for teacher education in new teacher induction?” *Teacher Development*, 2013, 17(3), p.362-379.

KİNG Fiona, “Evaluating the impact of teacher professional development: An evidence-based framework” *Professional Development in Education*, 2014, 40(1), p.89-111.

KORKMAZ Özgen ve DEMİR Buket, “MEB Hizmet içi eğitimlerinin öğretmenlerin bilgi ve iletişim teknolojilerine ilişkin tutumlarına ve bilgisayar öz-yeterliklerine etkisi” *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2012, 2(1), s.1-18.

LÍ Lijuan and HALLİNGER Philip, “Communication as a mediator between principal leadership and teacher professional learning in Hong Kong primary schools” *International Journal of Educational Reform*, 2016, 25(2), p.192-212.

LİU Shengnan, HALLİNGER Philip and FENG Daming, “Supporting the professional learning of teachers in China: Does principal leadership make a difference?” *Teaching and Teacher Education*, 2016, 59, p. 79-91.

MEB, “Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri”, 2017a. <https://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmenlik-meslegi-genel-yeterlikleri/icerik/39> adresinden erişim sağlanmıştır.

MEB, “Öğretmen Strateji Belgesi”, 2017b. <http://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmen-strateji-belgesi/icerik/406> adresinden erişim sağlanmıştır.

MEB, “2023 Eğitim Vizyonu Belgesi”, 2018. <https://2023vizyonu.meb.gov.tr/> adresinden erişim sağlanmıştır.

MİLES Matthew and HUBERMAN Michael, “*Qualitative data analysis*”, 1994, Sage, London, New Delhi.

MUSTAN Türkan, “Dünyada ve Türkiye’de öğretmen yetiştirmede yeni yaklaşımlar” *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 2002, 29(29), s.115-127.

OZAN LEYMUN Şenay, ODABAŞI Ferhan ve KABAKÇI YURDAKUL Işık, “Eğitim ortamlarında durum çalışmasının önemi” *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2017, 5(3), p. 369-385.

ÖZER Bekir, “Öğretmenlerin mesleki gelişimi” İçinde A. Hakan (Ed.), *Öğretmenlik mesleki bilgisi alanındaki gelişmeler*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir, 2008, ss. 195-216.

PARİSE Leigh Mesler and SPİLLANE James, “Teacher learning and instructional change: How formal and on-the-job learning opportunities predict change in elementary school teachers’ practices”, *The Elementary School Journal*, 2010, 110(3), p.323-346.

PUTNAM Ralph and BORKO Hilda, “What do new views of knowledge and thinking have to say about research on teacher learning?” *Educational Researcher*, 2000, 29(1), p. 4-15

SEFEROĞLU Süleyman Sadi, “Öğretmen yeterlilikleri ve mesleki gelişim” *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 2004, 58, s.40-45.

TAŞKAYA Serdarhan Musa, “Nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin öğretmen adaylarının görüşlerine göre incelenmesi” *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012, 1(33), s. 283-298.

THOONEN Erik, SLEEGERS Peter, OORT Frans, PEETSMA Thea and GEÏJSEL Femke “How to improve teaching practices: The role of teacher motivation, organizational factors, and leadership practices. *Educational Administration Quarterly*, 2011, 47(3), p.496-536.

TÛRNÜKLÛ Abbas, “Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: görüşme” *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2000, 24(24), s. 543-559.

YAMAN Fikriye ve YAZAR Taha, “Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin incelenmesi: Diyarbakır ili örneği” *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2015, 23(4), s.1553-1566.

YILDIRIM Ali ve ŞİMŞEK Hasan, “*Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*” Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

YİN Robert, “*Case study research: Design and methods*”, Sage, London, New Delhi, 2003.

YİRCİ Ramazan, “Öğretmen profesyonelliğinin önündeki engeller ve çözüm önerileri”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2017, 18(1), s. 503-522.

ZEPEDA Sally, “*Professional development: What works* (2. Ed.)”, Routledge, New York, 2012.